

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

**«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 3

Частина II

**Одеса
2017**

СВІТОВІ СПІВСТАВЛЕННЯ РІВНІВ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ НА ПІДСТАВІ РОЗРАХУНКУ ІЛР

Джонмуродова Н. Д.¹, Ольвінська Ю. О.²

¹ – студент, кафедра статистики,

² – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Джонмуродова Н. Д., Ольвінська Ю. О. Світові співставлення рівнів життя населення на підставі розрахунку ІЛР. У статті розглядається якість життя різних країн світу. Обґрунтовано необхідність розрахунку ІЛР та побудова рейтингу країн. Розглянуті фактори, що впливають на ІЛР.

Ключові слова: ВВП на душу населення, рівень освіти, якість життя, розвиток, прогрес, індекс людського розвитку.

Джонмуродова Н. Д., Ольвінська Ю. О. Мировые сопоставления уровней жизни населения на основании расчета ИЧР. В статье рассматривается качество жизни различных стран мира. Обоснована необходимость расчета ИЧР и построение рейтинга стран. Рассмотрены факторы, влияющие на ИЧР.

Ключевые слова: ВВП на душу населения, уровень образования, качество жизни, развитие, прогресс, индекс человеческого развития.

Dzhonmurodova N. D., Olvinskaya J. O. World comparisons of living standards of the population based on the calculation of the HDI. The article considers the quality of life of various countries of the world. The necessity of calculating the HDI, and the construction of the rating of countries are justified. Factors influencing the HDI are considered.

Keywords: GDP per capita, level of education, quality of life, development, progress, human development index.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Джонмуродова, Н. Д. Світові співставлення рівнів життя населення на підставі розрахунку ІЛР [Текст] / Н. Д. Джонмуродова, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 3. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2017. – С. 60 – 64.

Справжнім багатством для країни є її народ. Мета розвитку полягає у створенні для населення таких умов, в яких їхнє життя було б здоровим, довгим і наповненим творчістю. Цю просту істину доволі часто забувають в гонитві за фінансовими і матеріальними благами. Саме з цих слів розпочиналась перша доповідь про людський розвиток.

Одним із найбільш розповсюджених показників оцінки якості життя населення є індекс людського розвитку (до 2013 року – індекс розвитку людського потенціалу) розроблений ПРООН і що розраховується з 1970 року [1, стр. 22]

Доповідь про стан людського розвитку – це як фото людини. Ще краща метафора – рентгенівський знімок організму. Він може допомогти встановити діагноз і призначити лікування, причому основна увага приділяється "людському" виміру.

Індекс людського розвитку (аббревіатурою можна позначити як ІЛР) – це показник, який, в свою чергу, характеризує розвиток людини в країнах світу, він щорічно розраховується експертами Програми розвитку ООН сумісно з незалежними експертами, використовуючи у своїй роботі статистичні дані національних інститутів та міжнародних організацій. Завдяки доступності та простоті у використанні ІЛР став широко використовуватись, і на сьогоднішній день багато вітчизняних спеціалістів використовують його у своїй роботі.

В основі показників, що складають індекс людського розвитку, знаходяться ідентифікація базових можливостей, якими населення повинно користувались для нормальної участі в житті суспільства:

- можливість прожити довге та здорове життя,
- можливість та здатність отримати освіту,
- доступ до ресурсів, необхідних для гідного рівня якості життя ,
- можливість реалізувати свій потенціал. [2, стр. 46]

Індекс людського розвитку вимірює досягнення країни з точки зору стану здоров'я, отримання освіти і фактичного доходу її громадян, за трьома основними напрямками:

- здоров'я і довголіття, вимірювані показником очікуваної тривалості життя при народженні,
- доступ до освіти, вимірюваний рівнем грамотності дорослого населення і сукупним валовим коефіцієнтом охоплення освітою,
- гідний рівень життя, вимірюваний величиною валового внутрішнього продукту на душу населення (за паритетом купівельної спроможності, вираженого в доларах США).

Ці три виміри стандартизуються у вигляді числових значень від 0 до 1, середнє геометричне яких є сукупний показник ІЛР в діапазоні від 0 до 1.

За цими трьома напрямками країни розподіляються на чотири групи:

- 1) країни з дуже високим рівнем ІЛР,
- 2) країни з високим рівнем ІЛР,
- 3) країни з середнім рівнем ІЛР
- 4) країни з низьким рівнем ІЛР.

У 2010 році сімейство індикаторів, які вимірюють ІЛР, було розширено, а сам індекс піддався істотному коригуванню. На додаток до вико-

ристовуваного ІЛР, який є зведеним показником, що спирається на статистичні дані і не враховує внутрішнього нерівності, були введені три нових індикатора: Індекс людського розвитку, скоригований з урахуванням соціально-економічної нерівності (ІЧРН), Індекс гендерної нерівності (ІГН) і Індекс багатомірної бідності (ІМБ).

Під час аналізу використовувалися і кількісні, і якісні дані. Результати показують рівень прогресу різних країн у процесах розвитку, основні досягнення, недоліки та, найважливіше, проблеми, які вимагають негайного розв'язання.

Доповіді про розвиток людини, як правило, запізнюються на 1-2 роки, так як потребують міжнародного співставлення після публікації статистичними службами. Відповідно, у поточній доповіді 2016 року представлені дані за 2015 рік. У 2016 році було охоплено 188 країн і територій, ще 7 країн не було включено до рейтингу із-за відсутності достовірних статистичних даних.

Автори доповіді стверджують, що "Доповідь про людський розвиток 2016" - новітній з серії глобальних Доповідей про людський розвиток, які публікуються Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) з 1990 року в якості незалежного, аналітично і емпірично обґрунтованого обговорення найважливіших питань, тенденцій і політичних заходів в області розвитку.

На основі даних ІЛР 2016 року можна розглянути прогрес, який досягнули країни за останні роки, і прослідкувати зміни в розвитку окремих країн.

В цьому році у першій десятці країн з дуже високим рівнем ІЛР розташувались такі країни, як Норвегія, Австралія, Швейцарія, Германия, Данія, Сінгапур, Нідерланди, Ірландія, Іспанія, та Канада.

Очолує рейтинг національних досягнень Норвегія, яка займала перше місце з 2001 року по 2006 рік, потім поступилась своїм місцем Ісландії, але вже у 2008 році повернула свої позиції, та весь цей час продовжує лідирувати. ІЛР Норвегії дорівнює 0,949, за останні 25 років даний показник збільшився на 0,45 %.

Тривалість життя в Норвегії складає 81,7 роки, середньорічний дохід на душу населення - 67,614 тис. дол. США. Бідних в цій країні майже немає, що говорить про низький рівень класових відмінностей.

Здебільшого, благоустрій країни залежить від нафто- та газодобувної промисловості, так як Норвегія являється однією із найбільшим у світі виробником та експортером углеводородів.

З усіх країн колишнього СРСР лише країни Балтії, такі як Естонія (30 місце), Латвія (44 місце) та Литва (37 місце) входили до переліку країн з дуже високим рівнем людського розвитку, але вже у 2015 році рейтинг поповнила Російська Федерація. У рейтингу ІЛР 2015 року Росія посіла 49 місце, розмістившись серед країн з дуже високим рівнем ІЛР, і її позиція збільшилась на 5 пунктів за останні 15 років, але цей прогрес обумовлено

зростанням рівня ВВП на душу населення.

Україна, в свою чергу посіла в рейтингу 84 місце (у 2015 році Україна була на 81-му місці), проте показники грамотності та тривалості життя кращі, ніж у північного сусіда Росії, проте низький рівень доходу населення вплинув на наш результат. Понад 60% населення України живуть за межею бідності. Про це під час презентації доповіді Організації Об'єднаних Націй (ООН) про індекс людського розвитку оголосив постійний представник програми розвитку ООН в Україні Ніл Уокер. Протягом 1990-2015 років очікувана тривалість життя при народженні зросла на 1,3 року, очікувана тривалість навчання – на 2,9 року, середня кількість років навчання – на 2,2 року, але ВНД на душу населення впав на 31,9%. Дана динаміка негативно впливає на майбутнє країни.

Експерти ООН прогнозують, що вже у 2030 році населення країни знизиться з 44,8 млн. осіб до 40,9 млн. осіб. Ця оцінка відображає реальний стан справ у країні, на території якої триває збройний конфлікт та яка важко працює над модернізацією своїх економічних, політичних і соціальних інститутів

До країн з високим рівнем ІЛР, крім України, також відносяться такі країни колишнього Радянського союзу: Білорусія (52 місце), Казахстан (56 місце), Грузія (70 місце), Вірменія (поділила з Україною 84 місце), Узбекистан (105 місце) .

У переліку країн з середнім рівнем індексу людського розвитку входять такі країни пострадянського простору : Молдова (107 місце), Туркменістан (111 місце), Киргизстан (120 місце), Таджикистан (129 місце) .

Замикають рейтинг найнеблагополучніші країни з самим низьким рівнем розвитку. Усі країни останньої п'ятірки розташовані в Африці : Бурунді (184 місце), Буркіна-Фасо (185 місце), Чад (186 місце), Нігер (187 місце), Центральноафриканська Республіка (188 місце). В цих країнах найнижча тривалість життя, яка в середньому складає 50-60 років, дуже низький рівень грамотності населення, лише 40 % населення вмє читати та писати, а ВВП на душу населення менше 1000\$. Не дивлячись на те, що ці країни прогресують останні 25 років, в них досі панує бідність, обмеження в сфері освіти, а також низької тривалості життя, обумовлені малярією та СПІД-ом.

Роблячи висновки можна сказати, що індекс людського розвитку продовжує зростати, проте темп його росту зменшується, і найбільший прогрес ми можемо побачити в країнах з низьким рівнем людського розвитку, що говорить про поступове звуження розриву між країнами з високим і низьким рівнем ІЛР.

Людський розвиток для кожного і кожної – це не лише мрія, це здійснення можливість. Порядок денний сталого розвитку до 2030 року, до якого Україна приєдналася спільно з іншими країнами світу, встановлює зобов'язання на глобальному рівні, що ніхто не повинен залишатися поза увагою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Погребинська В. Рівень життя населення і структура доходів // Економіст. 1995 р. № 10
2. Баженов С.А., Маліков Н.С. Якість життя населення : теорія і практика // Рівень життя населення регіонів Росії
3. Програма розвитку ООН: Індекс людського розвитку 2016 року. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.un.org/ru/development/hdr/>
4. Програма розвитку ООН: Індекс людського розвитку 2015 року. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.un.org/ru/development/hdr/>
5. Самотоєнкова О. В. Соціальна статистика: навчальний посібник / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2009. – 102 с.
6. Підгорний А. З. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону : монографія // А. З. Підгорний, О. В. Самотоєнкова, О. Г. Милашко та ін. – Одеса : ФОРМ Гуляєва В. М., 2016. – 218 с.
7. Підгорний А. З. Соціально-демографічна статистика: підручник / А. З. Підгорний, О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська, К. В. Вітківська / за ред. А. З. Підгорного. – Одеса : ФОРМ Гуляєва В.М., 2017. – 450 с.
8. Витковская Е. В. Статистические методы – инструмент изучения социально-экономических процессов / Е. В. Витковская, А. З. Подгорный, Ю.О. Ольвинская [и другие] // Историк-экономист С.Я.Боровой и проблемы современной истории экономики: к 110-летию со дня рождения С.Я.Борового: монографія. - 2013. – С. 211-256.
9. Корольова, Т. С. Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону: монографія / [А. З. Підгорний, К. В. Вітківська, О. Г. Милашко, Т. В. Погорелова, Т. С. Корольова та ін.]. – Одеса : АТЛАНТ, 2012. – 303 с.
10. Ольвінська Ю. О. Диференціація регіонів України за рівнем людського розвитку / Ю. О. Ольвінська // Economics, management, law: problems and prospects: Collection of scientific articles. - United Kingdom: Agenda Publishing House, 2015.- Vol. 1. – P. 350-353.
11. Ольвінська Ю. О. Проблеми соціально-економічного розвитку країн Євросоюзу / Ю. О. Ольвінська // Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях: Міжнародна науково-практична конференція (Одеса 22-23.04.2015). – Одеса: ОНЕУ, 2015. – С. 18-21.
12. Olvinskaya J. O. Dynamics of indicators of human development in Ukraine / J. O. Olvinskaya // Economics, management, law: realities and perspectives: Collection of scientific articles. - Les Editions L'Originale, Paris, France. 2016. - P. 265-269.